

zijn voorganger en hij ze als konservatief onderkende, niet heeft afgekeurd. Integendeel, toen de storm in de Indische wereld over de omloopting van de „Java-Bode" opstak en de Bataviasche Handelsvereniging 't blad boycotte, kon zijn redacteur aan Potgieter schrijven (7 Aug. '68): „De uitgever van de „Java-Bode" is op myne hand..."

Op deze wijze heeft de auteur van de in behandeling zijnde studie den eersten in den titel genoemden letterkundige van de op hem geworpen blaam gezuiverd. Hij teekent hem aldus:

„Ziehier een man, een onbemiddeld man, die als predikant begonnen is een gevaarlijke rondborstigheid te betrachten, waar anderen zwegen en de kat uit den boom keken, die daarna als politikus opnieuw de gevaarlijkste partij heeft gekozen, die als litterator zijn gehele leven lang door het publiceren van harde maar heilzame waarheden tegenwerking heeft getrotseerd en rijklijk ondervonden — en omdat deze kranige kegel in zijn zorg „voor lieve vrouw en kind" — mischien — een enkele maal over de schreef is gegaan, omdat tijdens den harden strijd voor het eigen zoowel als voor een waardiger bestaan der natie, in het staal van dit sterke karakter enkele schatten zijn geslagen, heeft onze officiële kritiek voor dezen voortrekker geen vriendelijker gezicht over dan het zeer bedenkelijke van den eenen en het streng afkeurende van den anderen professor!"

Gelijk bekend, heeft „het Geval" ook op Potgieter een onaangename indruk gemaakt. Reeds Huët's vertrek naar Indië heeft hij dezen eigenlijk blijvend kwalijk genomen en daarbij kwam dan nog de vrije overtocht en de opdracht! Huët heeft tegenover zijn vriend geen schuld bekend, omdat hij geen schuld erkende. Maar Potgieter legde zich daar zoo maar niet bij neer en in de correspondentie dezer beide voortijgers komt vele malen terloops of meer opzettelijk, het Geval ter sprake. Saks heeft deze correspondentie nauwkeurig bestudeerd en daartuit de verhouding van Busken Huët en Potgieter op waarlijk voortreffelijke wijze getoekend, zoo, dat ook ten dezen van den eerste alle verdenking zelfs van lage huichelarij en bedrog voor immer is verwijderd.

En daarin ligt tenslotte het sympathieke en de beteekenis van dit boek: het plaatst Huët in een gunstiger licht en beziet zijn menscheelijken „mistap" niet enghartig, maar ruim, begrijpend. Daarbij: Saks' studie is een meesterstuk van historische kritiek en zielkundige analyse. Het komt mij voor, dat de waarde van zijn arbeid als zodanig verre uitgaat boven de beteekenis van het Geval, waarmee hij zich bezig hield.

M. J. LEENDERTSE.

Een bewering van Prof. Brouwer.

Enkele weken geleden gaf ik een artikel over de Inleiding op den Bijbel onder Boek van de Week, welke Inleiding kwam van de hand der ethische hoogleraren Obbink en Brouwer uit Utrecht.

Daarop is door prof. Brouwer geantwoord.

Ik acht dit antwoord duidelijk genoeg en type-rend genoeg, om er eens een enkel nuchter woordje op te antwoorden. Men zuchtte niet kritiek op kritiek op kritiek. Want het is wel eens goed, te zien, hoe hoogleraren zich vergeten kunnen en hoe de menschen, die altijd zoo van de liefde en den goeden smaak spreken, demonstreeren, dat zij zelf er tegenover de gereformeerden niets van weten willen.

Terwille van de plaatsruimte geef ik nu alleen het artikel van prof. Brouwer; volgende week zal ik er enkele opmerkingen aan verbinden.

Prof. dr A. M. Brouwer dan heeft goedgevonden, het „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur" met dit geschrift op te frisschen.

Wie een boek uitgeeft, moet kritiek verwachten. Hij verlangt niet anders: alleen zoo komen we verder. De gemaakte opmerkingen kunnen aanleiding geven tot herziening en verbetering van het geschrevene, en bij een eventueel volgendend druk wordt van de kritiek een dankbaar gebruik gemaakt. Maar het is niet mogelijk, en ook niet wenschelijk, op de geleverde kritiek telkens met anti-kritiek te antwoorden. De critici verwachten dat ook niet. En wie zou daar belang in stellen?

Doch soms kan er aanleiding zijn van den gewonen regel af te wijken. En die aanleiding meen ik te vinden in een uitvoerige bespreking, die door het „Gereformeerde" weekblad „De Reformatie" gewijd wordt aan onze „Inleiding tot den Bijbel".

Het is de eerste bespreking die mij onder de oogen kwam. Nauwelijks was het boek verschenen, of daar verscheen ook dit artikel. Voor zooveel belangstelling niet anders dan dank. Nu zouden we hiermee kunnen volstaan in een particulier schrijven, wanneer deze bespreking als symptoom van een bepaalde richting in ons volksleven niet een nadere beschouwing verdiende.

Het is een artikel van ruim vier kolommen, voor een bespreking niet gering. Een kritiek naar een beproefd recept: eerst de vorm geprezen, de populaire stijl, druk, papier en uitgever. Dat is welwillend, wat met erkentelijkheid wordt opgemerkt. Doch dan mogen ook de bezwaren komen, want de welwillendheid is voldoende gebieken.

Wat zijn de bezwaren? Ze komen hierop neer. Waar-

de lezers van „De Reformatie", meent niet dat de „Gereformeerde" theologen geen kennis hebben van de vragen, die op de „Inleiding tot den Bijbel" betrekking hebben. Neen (en dan letterlijk): „er is ook een gereformeerde wetenschap. Zeker, die is nog pas aan het opkomen, speciaal als men denkt aan de „Inleiding" op het Oude en Nieuwe Testament. Maar ze groeit dan toch". Hebt daarom wat geduld; leest niet die Utrechtsche Inleiding, maar wacht op de komende „Gereformeerde". Want dat mooi uitgegeven boek geeft niet anders dan „resultaten der ethische theologen van dezen tijd". En deze ethische theologie is gevaarlijk, is onaannemelijk, want zij leeft niet uit de Openbaring maar uit de evolutie. „En daarmee is voor een gereformeerde alles uit".

Ik heb mij de oogen eens uitgewreven, en toen het artikel nog weer doorgelezen. Werkelijk, ik heb me niet vorgist; het staat er zoo. Ellacy, ik arme, die de bijzondere openbaring steeds met bijzondere voorliefde belijdt en naar voren brengt, ik ben een evolutionist. „En daarmee is voor een gereformeerde alles uit".

Nu heb ik dan ook begrepen, waarom dit artikel het verschijnen van het boek zoo op den voet moest volgen. Het is het onveilige sein dat voor de lezers van „De Reformatie" moest geschieden worden. Een ernstige waarschuwing, zich toch niet in te laten met dit evolutionistische boek en nog even te wachten, totdat ook de „gereformeerde" Inleiding gereed is. Dit noemt men leiding geven aan het „gereformeerde" volksdeel.

Hierop te wijzen als op een symptoom van een eigenaardige geestesgesteldheid is wel even de moeite waard.

Het is voor de leiders van dit volksdeel levensbehoefte, de antithese naar voren te brengen. Zij kennen slechts een of—of of revelatie naar hun begrip of evolutie. Wie niet de revelatie, de openbaring, belijdt in den vorm dien die leiders den jubate achten, behoort tot de evolutionisten. Dat men zonder evolutionist te zijn een ander openbaringsbegrip zou kunnen bezitten dan 'thunne, dat kunnen ze niet vatten. Dit is het eerste merkwuurlijke feit; het stelsel is hier een belemmering om de waarheid te zien. Om het stelsel te handhaven, worden Christusbelijders buiten het christelijk erf gezet. Hier treffen we de geestesgesteldheid aan, waarvan de Heilsof eens zei: ter wille van het stelsel verliest hij munt en dille en komijn, maar hevoornamste der wet, recht, barmhartigheid en goede trouw, dat laat zij na. Dat is de geestesgesteldheid van de stelselbouwers, van de „Schriftgeleerden" van alle tijden.

Er is nog een ander merkwuurlijk feit. Wie het artikel in „De Reformatie" goed leest, ziet daarin bezorgdheid, dat de lezers van het blad er eens toe mochten komen, de Utrechtsche „Inleiding tot den Bijbel" te lezen. Daartegen moeten zij gewaarschuwd worden. Ook dit is kenmerkend voor de leiders van dit volksdeel: zij durven hun volgelingen niet overlaten aan eigen strijd met de geestelijke stroomingen en richtingen; zij moeten van de algemeene cultuur en wetenschap gesepareerd worden; er moet zorgvuldig worden gewaakt, dat zij alleen lezen de „gereformeerde" boeken en de „gereformeerde" wetenschap, die zich toch ook (zoo staat er letterlijk) „zoo dapper durft laten dienen door het wetenschappelijk onderzoek inzake feitenmateriaal etc. van andersdenkenden uit andere kringen". M. n. w. de gemeentelieden moeten zich laten voorlichten door hun eigen geestelijke leidslieden; die nemen van alles wel voldoende notitie; en zij moeten niet meenen, zelf een oordeel te kunnen vormen. Hier hebben we die geestesgesteldheid, die geleid heeft tot de Roomsche onderscheiding van geestelijken en leken, die de gemeentelieden heeft gemaakt tot onmondigen en in den Index een lijst van verboden boeken heeft weten samen te stellen.

Wij achten dit een zeer gevaarlijke en ook een ongereformeerde richting; te gevaarlijker naarmate zij meent het enig-jubate standpunt in te nemen en het eenig goed-gereformeerde te zijn, met uitsluiting van ieder die ook maar even afwijkt van haar verroomschte opvattingen.

Met roomsch geduld, en met veel arrogantie, tot de volgende week dus.

K. S.

FOLKLORE.

Het Friesche Volkskarakter.

V.

Naast de verstandelijkheid heeft het Friesche karakter een anderen trek, die met de eerstgenoemde moeilijk te vereenigen schijnt.

Ik bedoel: „de zin voor het ideale", in tegenstelling met materialisme en platvloerscheid.

Uit dien zin voor het ideale verklaar ik het verschijnsel, dat het socialisme op het Friesche landvolk zoo gemakkelijk vat heeft kunnen krijgen.

De tijd van het socialisme moge voor velen, voor een goed deel, een strijd zijn voor de belangen van de maag, er zit toch ook een zeer sterk ideaal element in. De belofte van den toekomst staat zal moeilijk vat kunnen krijgen op de ziel, die van geen verheffing weet, boven de dingen, die men ziet en tast en proeft.

Hetzelfde zien we op het terrein van de drankbestrijding. Dat deze strijd vooral onder de moderne Friezen, wier behoefte aan een ideaal in den godsdienst geen bevrediging meer vindt, zoo'n groote plaats heeft en met zooveel enthousiasme gestreden wordt, is m.i. te verklaren uit dienzelfden zin voor het ideale.

Zoo wordt ook verklaarbaar, de groote liefde van het Friesche volk voor eigen taal en land en geboorteplaats en ouderlijk huis.

Zeker, van al die dingen is ook iets bij alle andere rassen, maar niet in die mate als bij de Friezen. De zin voor het ideale maakt hem tot een dichter, die aan al die dingen, die ik daar noemde, verbindt de herinnering van de geneuchten van zijn kindertijd en den glans van vroeger eeuwen toen het Friesche volk vrijer en sterker was dan nu.

Daardoor bleef er in zijn ziel zoo wondera vreugde op als hij, in den vreemde, „om utens", zooals hij zelf het zegt, de taal hoort, die hij sprak bij heit en menen thús; als hij zich weer voor den geest haalt het ouderlijk huis, hoe klein en onbetekenend op zichzelf, als hij weer denkt aan het dorpie, waar hij geboren werd, al zal een vreemde ing daaraan niets b-koorlijks zien.

Hij weet al die dingen uit te tillen boven de wereld van het meet en weegbare en te zetten in de glanzende wereld van het ideale.

Daarom moet ge den echten Fries ook niet aankomen met de nuchtere opmerking: „Och, wat scharrelt ge toch voor dat Fries; ge kunt er zoo weinig ver mee komen; ge hebt er zoo weinig aan".

Alsof een Fries, als hij zijn taal koestert en zich vermeidt in het laten klinken van de Friesche klanken er aan denkt te vragen: heb ik er wel wat aan of, zooals het in het Friesch heet: „Dispin ik er ek hwat mel".

Die zin voor het ideale verklaart ook, dat er onder de Friezen zooveel dichters zijn.

Het is feitelijk maar een klein groepje, dat zich toelegt op de beoefening van de letterkunde; en toch hoeveel verdienstelijke dichters schuilen er in dat kleine groepje.

Een typische vertegenwoordiger van hen is de „Sjoogen", A. M. Wijnga van Nijawier.

Een man, gewoon uit het volk; die zijn brood met hard werken, ontworstelen moet aan de taale klei-kuiten van Oost-Dongeradeel. Heel alleen heeft hij de psalmen in het Friesch berijmd; en nu kleven er aan die berijming zeker vlekken. Maar daar zijn er vele bij van heerlijke zangerigheid.

En dat is nog maar een deel van zijn werk. Hij heeft zoo fijngevoeld, zoo teer en waar gezongen van allerlei dingen, in de natuur, in het huiselijk leven, in het liefdesleven.

En daarin deed hij niet anders, dan uitzingen wat elke Fries ziet en gevoelt.

Die karaktertrek geeft den Fries een groote mate van levensvreugde.

Het meestgewone krijgt daarboven hem zoo'n bekoorlijken glans; een Fries kan in op zichzelf kleine dingen, zoo kinderlijk genieten.

Dat wordt ook openbaar in den vorm van zijn geloofsleven.

Over het algemeen vindt ge in Friesland weinig het klagen, het zuchten.

Het koninkrijk der hemelen is voor den Fries de schat, die rijk maakt, de parel, die het oog bekoort door zijn flonkerende schoonheid.

De Friezen houden daarom ook zooveel van de Christelijke Feesten.

De gestalte, waarin op die dagen het Christendom voor hun oog treedt, spreekt hun zoo toe.

En heelemaal houden ze er niet van, dat op die dagen, ook niet op den tweeden feestdag, een andere stof behandeld wordt, dan de „geschiedenis".

Hoe dogmatisch ze overigens aangelegd zijn, op die dagen moet de geschiedenis spreken.

Dat hoort er bij.

Als op Kerstmis Lukas 2 gelezen wordt, dan ziet de bedaaide vader, de nu al grijzende moeder zich weer als kind in de kerk, toen zij ook al diezelfde klanken opvingen en het hun daarbij zoo wel te moede was.

En in die stemming wenschen ze heel dat feest te blijven.

Een preck over een dogmatische stof heeft niet dat bijzondere, dat de Fries op den feestdag zoekt.

Het spreekt vanzelf, dat een gemoed, dat zoo is aangelegd, ook wel vatbaar is voor diepe smart; maar dan de smart van het heimwee.

Niet de smart van het: „Het leven is toch niets", maar de smart van het: „Het leven kan toch zoo schoon zijn, en het leven is voor mij toch zoo heerlijk geweest en dat ik dat nu missen moet".

Het is de smart niet over het aanwezig zijn van de duisternis, maar over het afwezig zijn van het licht.

En daarom een smart, die blijft hopen op een schreeuwen om den terugkeer van het licht.

De smart van Psalm 42.

Just omdat de Fries zoo diep genoten heeft van de schoonheid zijner klotende moren en van den vrede zijner wijde velden, daarom kan hij schreien van heimwee in de verte, in het geraas der steden.

Maar het is de herinnering van en het hopen op diezelfde genieting, die hem in zijn heimwee overleind houdt.

Hij verstaat zoo in zijn smart, het:

„O, mijn ziel, wat bingt ge u neder,
Waartoe zijt gij in mij ontrust,
Voedt het oud vertrouwen weder,
Zoek in 's hoogsten lof uw lust."

Wa
Een
Hoe
Ik

Wellich
wanneer
stellen w
zijn, di
onze be
het rijk
Zulke
terd in
Toch b
verschijn
en cultu
doen opk
konst te

De w
lijken ze
gebied v
onderzoel
dom slaa
hoe het
den moe
inzen tij

De we
merkt pr
geplaatst
hem over
het „Neu
stige wer
geweer e
ook niet
telijke w

In de
der geest
rijke pla
Zij bijt
den eind

Toch i
beperkt
der bodij
zal blijke
de Heide
victorie

Het z
Richter,
licht. Al
zending
probleme
cultureel

Hij is
bedrieget
vermengt
van een

In de
een verr
Toen

kenland
Azle en
een syn
gantische
Oosterscl

tocht na
Cappado
sche Jal
sische M

„Het l
men van
deze ver
tijd eonv
of ook e
bevrucht

Tenslo
vermengt
dat keiz
religie v
won het
en niem

En ni
en godsc
Zie, h
ganda d
laten.

Het H
op, maa
Amerika.

De W
lis hun
temidden
vreemde

Met h
eerste ee
beteeken
nu handl
den wed
weer tri
den was

Zal het
die god
handhavi

Het is

Want Gods goedheid zal uw druk,
Eens veranderen in geluk,
Hoop op God als 't oeg naar boven,
Ik zal God, mijn God nog loven."

D. v. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Toekomst-verwachtingen.

Wellicht is dit opschrift iets te sterk. Immers, wanneer wij van verwachtingen spreken, veronderstellen wij, dat er eenige duidelijke aanwijzingen zijn, die gegronde hoop geven op vervulling van onze begeerten en strevingen, en deze niet naar het rijk der droomen verwijzen.

Zulke verwachtingen mogen ook worden gekoesterd in verband met het werk der zending.

Toch bedoelen wij met ons opschrift meer de verschijnselen, die zich op algemeen godsdienstig en cultureel gebied voordoen, en de vraag bij ons doen opkomen: wat staat ons in de naaste toekomst te wachten?

Dan gaat het dus maar niet over den eigenlijken zendingsarbeid. Wij zien het geheele breede gebied van het Christendom onder de oogen, en onderzoeken de betrekking, waarin het Christendom staat tot andere godsdiensten, en gaan na, hoe het Christendom zich houden zal en zich houden moet tegenover de cultuur-stroomingen van onzen tijd.

De wereld der geesten is in beroering. Terecht merkt prof. Richter op in een artikel, door hem geplaatst in een groot Duitsch dagblad en door hem eveneens opgenomen in het Aprilnummer van het „Neue Allg. Miss. Zeitschrift", dat de toekomstige wereldworsteling niet beslist zal worden door geweer en kanon, luchtschip en dreadnought, en ook niet door vergiftige gassen, maar dat de geestelijke wapenen zullen moeten worden gehanteerd.

In de algemeene, wereldomvattende worsteling der geesten neemt de zending een uiterst belangrijke plaats in. Zij staat vooraan in den strijd. Zij bijt wellicht de spits af, en werkt mee aan den eindelijkden uitslag.

Toch is de strijd niet tot den zendingsarbeid beperkt. En de vraag komt op, of de zending, onder beding van Gods almachtige genade, in staat zal blijken aan het Christendom te midden van de Heidensche en Mohammedaansche volken de victorie te brengen.

Het zal goed zijn eens te hooren naar prof. Richter, die in genoemd artikel dezen strijd belicht. Als weinigen toch is hij met de wereld-zending op de hoogte. Tevens overziet hij de wereld-problemen onzer dagen, ook uit godsdienstig en cultureel oogpunt.

Hij is van oordeel, dat, als niet alle teekenen bedriegen, wij weer een tijd tegemoet gaan van vermenging van godsdiensten en van culturen, dus van een syncretisme op groote schaal.

In de eerste eeuwen onzer jaartelling is zulke een vermenging ook gezien.

Toen vloeiden de culturen van Egypte, Griekenland en Rome, Assyrië en Babylonië, Klein-Azië en Syrië, Perzië en Media ineen, en schiepen een syncretisme van geweldigen omvang en gigantische afmetingen. Toentertijd ondernam de eene Oostersche religie na de andere een veroverings-tocht naar het Westen: de Egyptische Serapis, de Cappadocische Kybele, de Syrische Adonis, de Joodsche Jahwe, het jeugdige Christendom, de Perzische Mithras, het Manicheïsme uit Mesopotamië.

„Het behoort tot de meest interessante problemen van de geschiedenis der godsdiensten, hoe deze verschillende culturen en godsdiensten in dien tijd eeuwenlang met elkander geworsteld hebben, of ook elkander wederkeerig hebben beïnvloed en bevrucht.

Tenslotte is het Christendom zegvierend uit deze vermenging te voorschijn gekomen. Vanaf de ure, dat keizer Constantijn de Groote het tot staats-religie van het Romeinsche rijk verklaarde, overwon het zonder buitengewone bezwaren alle oude en nieuwe tegenstanders en mededingers."

En nu gaan wij weer een dergelijke cultuur- en godsdienstvermenging tegemoet.

Zie, hoe de Islam allerwege een sterke propaganda drijft, en waarlijk met verbluffende resultaten.

Het Hindoeïsme sluit zich niet meer in Indië op, maar zendt zijn boden uit naar Europa en Amerika.

De Westerlingen, die in Azië, Afrika en Australië hun woonplaats en arbeidsveld vonden, staan temidden van op hen aanstormende vreemde en vreemdsoortige culturen en religies.

Met het oog op hetgeen de geschiedenis der eerste eeuwen ons leert, is het ook van de grootste beteekenis na te gaan, hoe zich het Christendom nu handhaaft in dezen veelzijdigen en bontgekleurden wedstrijd. Zal het, evenals vroeger, ook nu weer triumfeerend te voorschijn treden? Zal het den wassenden stroom kunnen weerstand bieden? Zal het zich zuiver en onvermengd tegenover al die godsdiensten en cultuurbewegingen kunnen handhaven?

Het is niet genoeg, dat het Christendom over-

wint. Maar het komt er ook op aan, hoe het overwinnen zal.

Is er geen gevaar, geen groot gevaar, voor vermenging? Is er geen gevaar, dat het Christendom, iets of zelfs veel, in zich zal opnemen van die godsdiensten en culturen, welke het heeft bestreden en van wie het principiëel verschild?

In de eerste eeuwen heeft de keizer Constantijn den doorslag gegeven. Maar die doorslag heeft niet enkel winst gegeven. De geschiedenis is daar, om het te leeren. En zoo geven ook allerlei overheidsbemoeiingen op zendingsterrein wel een grooten voorsprong aan het Christendom, maar toch niet altijd den geestelijken triomf, welke moet worden afgeden van God. Zuiver geestelijk zal de strijd moeten worden gevoerd, anders zal de eindelijkte, laatste worsteling, misschien wel een overwinning, maar dan een schijnoverwinning geven.

Anderzijds, denken wij het ons in, dat de zending en daarmee het Christendom, het onderspit delft! Dat Islam en Hindoeïsme zich niet alleen weten te handhaven, maar zelfs de overhand krijgen! Welk een onberekenbare schade zou daarmee aan het Koninkrijk Gods zijn toegebracht; en ook, welk een ramp zou dit zijn voor de beschaving en cultuur van de tegenwoordige Christenlanden.

Hierbij komt nog een ander vraagstuk, waarop prof. Richter ook wijst, hoewel het niet zoo nauw met den zendingsarbeid samenhangt.

Hij toch herinnert aan de tragedie, waarmee de cultuurgeschiedenis van den ouden tijd eindigde. In het Romeinsche wereldrijk, dat politiek één was en met krachtige hand werd saamgehouden, was op den bodem van het Christendom een eenheids-cultuur tot stand gekomen. Maar daarnaast, ja daartegenover, stond het machtige rijk der Parthen en verteerde in een doelloozen strijd van 500 jaren tegen het Romeinsche rijk zijn beste krachten. In de plaats der Parthen komt dan de Islam; zegvierend treedt het tegen het Romeinsche rijk op, scheurt het vaneen, werpt de helft der Christelijke kerk ter aarde, en legt zijn koude, harde hand op het brongebied en stamland der West-Europeische cultuur.

Zal iets dergelijks weer gebeuren? Zal de tegenwoordige cultuur een tussenperiode blijken te zijn, waarvan later als een schoon verleden moet worden gedroomd?

Wie de verschrikkelijke verscherping der rassen- tegenstellingen gadeslaat, en tevens het geweldige opwaken van het nationaliteitsbesef vanaf Japan tot Egypte toe, moet met groote zorg vervuld zijn.

Wel mag het gebed van de belijdende gemeente des Heeren vernemen: „Vulden voor de zending, die in dezen allergevuldigsten strijd vooraan staat. Gelukkig, dat wij het gelooven mogen, dat de opgestane Heiland het boek met zeven zegelen mocht nemen uit de hand desgenen, die op den troon zat, en Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde."

J. D. W.

PERSCHOUW.

De kwestie-Assen en de Vrije Universiteit (art. 2 Statuten en het rapport daarover).

Ons overziet van de persuitingen betreffende het verschenen rapport inzake artikel II der Statuten gaf ook plaats aan een artikel van prof. Grosbeide, wiens meening dus aan onze lezers bekend kan zijn. In de „Geref. Kh. v. Amsterdam-Zuid" blijkt de heer Ebling de opinie van prof. Grosbeide niet te deelen. We lezen:

Nu zijn we het met den schrijver eens, dat daartoe, tot 't schen van de professorale onderteekening der aan Dr. Geelkerken voorgedragene verklaring geen reden bestaat. Ook wij zien niet in, dat de professoren moeten onderteekenen dezelfde verklaring van 2 of 3 alinea's, die in Maart 1926 de predikant van Amsterdam-Zuid vóór zich kreeg. Natuurlijk niet! Ons dunkt, daárover zal onder ons volk wel niet veel verschil zijn!

Maar, het betoog van het „Noord-Hollandsch Kerkblad" gaat, dunkt ons, veel verder!

Het richt zich, gelooven wij, ook tegen een officieel uitdrukkelijk accepteren (door de V.U.) van den strikt-confessionneelen inhoud der Assensche beslissing. Het richt zich tegen elke officiële uitspraak van de Vereeniging en (of) van de professoren aangaande den grondslag der Vereeniging, in betrekking tot het gebleken verschil van meening; wel te verstaan, een binnen den kring der V. U. gebleken verschil van meening omtrent iets, dat, volgens allen, behoort tot den statutair vastgestelden grondslag: nl. het gezag van Gods Woord.

Conclusie is daarna:

Maar hier zit nu juist de knoop. Wat velen of sommigen in die conclusie zien (meer of minder duidelijk); wat velen of sommigen uit die 2de conclusie... concludeeren (met meer of minder vage bewoordingen), dat moet, zoo is onze overtuiging, vast komen te staan. Dan weten we, wat we er aan hebben!

En het vastleggen nu van die door velen gezene kern der 2de conclusie, als behoorende tot het in de statuten bedoelde gezag van Gods Woord, dat moet gebeuren!

Het is niet voldoende, thans heeltemaal niet voldoende, dat A. of B. of C. beweren of concludeeren: De V. U. staat op het te Assen gehandhaafde confessio-

neele standpunt; neen, maar de V. U. zelf moet ronduit verklaren, zoo, dat we 't allemaal precies weten: dat zoo gehandhaafde beginsel behoort tot mijn grondslag.

In aansluiting daaraan merkt „Friesch Kbl." op (ds v. d. Meulen):

Tusschen de lieden die dr. Geelkerken volgen en die het met Assen eens zijn, ligt de Schrift. Des te meer valt het te betreuren, dat het Universiteitsrapport, inzake de interpretatie van art. 2 der statuten, zoo vaag en zwevend is.

We zijn het dan ook geheel eens met de Kerkbode van Amsterdam-Zuid, die de vrees uitspreekt, dat het niet rekenen met de uitspraak van Assen, of het feit van Assen te verbergen onder omschrijvingen, zooals dit geschiedt in het rapport der commissie, voor de V. U. gevaarlijk is, levensgevaarlijk.

Ook „Leeuwarder Kh." kan verstaan, dat er critiek op het rapport geoeft wordt, maar is het met die critiek niet altijd eens. Het bezwaar kan aldus worden geformuleerd, zegt het blad:

En wat komt nu aan het einde dit rapport verklaren? Dat juist met het oog op de tweede conclusie, dus de uitspraak over de gedraglijn tegenover het gezag der Heilige Schrift en de gebondenheid van het onderwijs daaraan „in verband met de statutaire bepalingen niet als uitspraak MET RECHTSGEVOLG gegeven kan worden door uwe colleges, dan als beslissing naar aanleiding van een concreet geval, dat aan uw oordeel zou worden onderworpen". Maar wat moet dit alles dan toch beduiden? Dat hier wel mooie verklaringen worden gegeven, maar zij in de werkelijkheid toch niets beduiden? Dat, wat met de eene hand wordt gegeven, met de andere weer wordt teruggenomen?

Dat we hier met een kluitje in het riet worden gestuurd? En de bedoelde docenten toch maar rustig hun gang kunnen gaan en denken: zij kunnen ons toch niets doen. Blaffende hondjes blijven niet?

Het blad had gaarne een wat duidelijker uitspraak gezien: een omstandiger verklaring van de bedoeling van het rapport, juist op dit punt. Maar overigens:

De Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Geref. grondslag heeft statuten en reglementen, die, zoo lang ze niet veranderd zijn, in den kring der Hoogeschool moeten gehandhaafd worden. Ook berust de positie van de Hoogleraren aan de V. U. op een wederzijdsche overeenkomst, welke in verband met statuten en reglementen ook den Hoogleraren rechten geeft. Met zulke rechten kan maar niet willekeurig worden omgesprongen. Dit zou toch ook niemand onder ons willen en zou, wanneer het er op aankwam, ook door den burgerlijken rechter worden verhinderd. Of daar nu werkelijk eenige actie welke zou kunnen leiden tot ontslag, tegen de bedoelde Hoogleraren moet en kan worden op touw gezet, beoordeelen wij niet, omdat we voor zulk een oordeel de gegevens missen. Alles, dat van de zijde van de bestuurders der School daarvoor publiek werd medegedeeld, bedoelde tot hiertoe altijd nog „GERUST TE STELEN".

Men vergeet niet, gelijk ook vaak in eigen kring is te zien, dat bij de heftige beroering van een kerkelijken strijd dikwijls worden meegevoerd, van wie we dan onwillekeurig denken of zeggen: maar hoe komt die daar nu, die behoort nu heeltemal in dien kring niet thuis. En bij de tegenwoordige beroeringen in onze Kerken was daarvoor te meer gevaar, omdat het hierbij van den aanvang af allesbehalve duidelijk was, waarom het eigenlijk ging en agienzen van allerlei persoonlijke eigenaardigheden en verhoudingen, die 'n ongunstigen invloed oefenden, ook meer dan één kwestie er bij door elkander liepen. Nu pas komt er langzamerhand eenige teekening, vooral door het geschrift van Dr. Aalders.

De hoop mag dan ook uitgesproken, dat zulke uitingen velen, die reeds dreigden mee te gaan, of die meeningen tot nadenken brengen. Het kan toch van Hoogleraren aan onze Vrije Universiteit niet worden gedacht, dat zij van Kuiper en Bavinck af zich nu willen gaan oriënteren naar OUDE ETHISCHE en RECHTSMODERNEN en de ontwikkeling hunner wetenschap willen gaan zoeken in de LUTHERSCHE lijn. Dit zou toch in lijnrecht tegenspraak met hun eigen wetenschappelijk verleden zijn, en een breken zelf met onze Hoogeschool.

Conclusie is dus: bij dit blad:

* Met een uitspraak die gegeven werd over het Schriftgezag kunnen uit den aard der zaak niet, gelijk sommigen schijnen te willen, maar zoozonder meer fungeerende Hoogleraren ter zijde worden gesteld. Dan moet er eerst een klacht zijn ingediend en bepaalde afwijkingen zijn aangewezen, enz. en dit dan alles in overeenstemming met bepalingen welke daarover in statuten en reglementen zijn te vinden.

En zijn nu door deze slotclausule de mooie woorden van de conclusie van het rapport weer tot een doode letter geworden?

We zouden zeggen: ALLES BEHALVE.

Allerserst weten nu de Hoogleraren zelf hoe men in den kring der Vrije Universiteit, ook in den kring van Directeuren en Curatoren, over deze dingen denkt. Zijn de Hoogleraren van een ander gevoelen, dan zouden zij als eerlijke menschen niet in den kring van onze Hoogeschool kunnen blijven en dit zouden zij ook zeker niet doen, daarvoor zijn zij genoeg bekend. En voorts: vereenigen de colleges van Directeuren en Curatoren zich met de conclusies van het rapport, dan weten we, hoe deze colleges er nu ZELF OVER DENKEN, en wat de leidende beginselen zijn welke zij ZELF bij 't bestuur van en de zorg voor onze Hoogeschool, ook bij 't toezicht op het onderwijs der Hoogleraren in toepassing zullen brengen.

„Wij weten nu, hoe curatoren etc. er over denken", als het rapport aangenomen wordt.